

Про всеукраїнський та місцеві референдуми

(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 33, ст.443)

{ Вводиться в дію Постановою ВР
N 1287-XII (1287-12) від 03.07.91, ВВР, 1991, N 33, ст.444 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
N 2481-XII (2481-12) від 19.06.92, ВВР, 1992, N 35, ст.515
N 2628-III (2628-14) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 49, ст.259

N 2457-VI (2457-17) від 08.07.2010, ВВР, 2010, N 48, ст.564 }

{ У назві і тексті Закону слова "Українська РСР",
"Кримська АРСР" замінено відповідно словами "Україна",
"Республіка Крим" згідно із Законом N 2481-XII
(2481-12) від 19.06.92 }

{ З 01.10.2007 р. стосовно складання та уточнення списків
виборців цей Закон діє у частині, що не суперечить Закону

№ 698-V (698-16) від 22.02.2007 на підставі пункту 3 розділу VII Закону № 698-V (698-16) від 22.02.2007, ВВР, 2007, № 20, ст.282 }

Г л а в а I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття і види референдумів

З метою забезпечення народовладдя і безпосередньої участі громадян в управлінні державними та місцевими справами в Україні проводяться референдуми. Референдум - це спосіб прийняття громадянами України шляхом голосування законів України, інших рішень з важливих питань загальнодержавного і місцевого значення.

Відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) проводяться всеукраїнські референдуми, референдуми Республіки Крим та місцеві (в межах адміністративно-територіальних одиниць) референдуми.

Закони, інші рішення, прийняті всеукраїнським референдумом, мають вищу юридичну силу по відношенню до законодавчих актів Верховної Ради України, Верховної Ради Республіки Крим,

нормативних актів Президента України, Кабінету Міністрів України, вищих виконавчих і розпорядчих органів державної влади Республіки Крим, підзаконних актів міністерств і відомств України та Республіки Крим, рішень місцевих Рад народних депутатів. Рішення, прийняті місцевим референдумом, мають вищу юридичну силу по відношенню до рішень Рад народних депутатів, на території яких він проводиться.

Закони, інші рішення, що прийняті референдумом, не потребують будь-якого затвердження державними органами і можуть бути скасовані або змінені лише у порядку, передбаченому цим Законом.

Стаття 2. Законодавство про референдуми

Порядок підготовки і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів регулюється Конституцією України, цим Законом, а також іншими законодавчими актами України.

Порядок підготовки і проведення республіканського і місцевих референдумів у Республіці Крим з питань, віднесених до її відання, регулюються цим Законом і законодавством Республіки Крим.

{ Частина друга статті 2 в редакції Закону № 2481-12 від 19.06.92 }

Стаття 3. Предмет всеукраїнського референдуму

Предметом всеукраїнського референдуму може бути:

затвердження Конституції України, її окремих положень та внесення до Конституції України змін і доповнень;

прийняття, зміна або скасування законів України або їх окремих положень;

прийняття рішень, які визначають основний зміст Конституції України, законів України та інших правових актів.

Стаття 3-1. Предмет республіканського і місцевих референдумів у Республіці Крим

Предметом республіканського (Республіки Крим) референдуму може бути прийняття, зміна або скасування рішень з питань, віднесених законодавством України до відання Республіки Крим.

Предмет місцевого референдуму в Республіці Крим визначається законодавством Республіки Крим.

{ Закон доповнено статтею 3-1 згідно із Законом N 2481-12 від 19.06.92 }

Стаття 4. Предмет місцевого референдуму

Предметом місцевого референдуму може бути:

прийняття, зміна або скасування рішень з питань, віднесених законодавством України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

прийняття рішень, які визначають зміст постанов місцевих Рад народних депутатів та їх виконавчих і розпорядчих органів.

Стаття 5. Питання, що виносяться на всеукраїнський референдум

На всеукраїнський референдум можуть виноситися питання, віднесені Конституцією України до відання України.

Виключно всеукраїнським референдумом вирішується питання про реалізацію права народу України на самовизначення та входження України до державних федеративних і конфедеративних утворень або вихід з них.

На всеукраїнський референдум не виносяться питання, віднесені законодавством України до відання органів суду і

прокуратури; питання амністії та помилування; питання про вжиття державними органами України надзвичайних і невідкладних заходів щодо охорони громадського порядку, захисту здоров'я та безпеки громадян; питання, пов'язані з обранням, призначенням і звільненням посадових осіб, що належать до компетенції Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України.

Стаття 6. Питання, що виносяться на місцеві референдуми

На місцеві референдуми можуть виноситися питання, віднесені законодавством України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також питання дострокового припинення повноважень відповідної Ради народних депутатів та її голови.

Виключно місцевими референдумами у відповідних адміністративно-територіальних одиницях вирішуються питання про найменування або перейменування сільрад, селищ, міст, районів, областей; питання про об'єднання в одну однойменних адміністративно-територіальних одиниць, які мають спільний адміністративний центр; питання про зміну базового рівня місцевого самоврядування у сільських районах; питання про реорганізацію або ліквідацію комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами.
{ Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2628-III (2628-14) від 11.07.2001 }

На місцеві референдуми не виносяться питання про скасування законних рішень вищестоящих органів державної влади і самоврядування; питання, віднесені до відання органів суду і прокуратури; питання, пов'язані з обранням, призначенням і звільненням посадових осіб, що належать до компетенції відповідної місцевої Ради народних депутатів та її виконавчих і розпорядчих

органів.

Стаття 6-1. Обмеження на проведення референдумів

Проведення референдумів з питань, що не відносяться до відання Республіки Крим та органів місцевого і регіонального самоврядування адміністративно-територіальних одиниць в Україні, не допускається, а результати таких референдумів визнаються такими, що не мають юридичної сили.

{ Закон доповнено статтею 6-1 згідно із Законом N 2481-12 від 19.06.92 }

Стаття 7. Принципи участі громадян у референдумах

У всеукраїнському та місцевому референдумах мають право брати участь громадяни України, які на день проведення референдуму досягли 18 років і постійно проживають відповідно на території України або області, району, міста, району в місті, селища, сільради.

Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав громадян України на участь у референдумі залежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, політичних поглядів, роду і характеру занять забороняються.

У референдумах не беруть участі психічно хворі громадяни, визнані судом недієздатними, та особи, які тримаються в місцях позбавлення волі.

Громадяни беруть участь у референдумі на рівних засадах. Кожний громадянин має один голос.

Референдум є прямим: громадяни беруть участь у референдумі безпосередньо.

Голосування під час референдуму є таємним: контроль за волевиявленням громадян не допускається.

Стаття 8. Демократичні засади підготовки і проведення референдумів

Громадянам, політичним партіям, громадським організаціям, масовим рухам, трудовим колективам надається право безперешкодної агітації за пропозицію про оголошення референдуму, за прийняття закону або іншого рішення, що виноситься на референдум, а також проти пропозиції про оголошення референдуму, прийняття закону чи рішення. Для реалізації цього права заінтересованим особам і організаціям надаються приміщення для зборів, забезпечується можливість використання засобів масової інформації. Винесений на референдум проект закону, рішення обговорюється в межах України або тієї адміністративно-територіальної одиниці, де проводитиметься референдум.

Діяльність державних і громадських органів, які беруть участь у підготовці і проведенні референдуму, здійснюється відкрито і гласно.

Всі рішення, що стосуються референдуму, а також проекти законів, інших рішень, які виносяться на референдум, підлягають опублікуванню засобами масової інформації.

Засоби масової інформації висвітлюють хід підготовки і проведення референдуму, їх представникам гарантується безперешкодний доступ на всі збори і засідання, пов'язані з референдумом, і одержання інформації.

В день проведення референдуму будь-яка агітація забороняється.

Стаття 9. Проведення нового референдуму

Новий всеукраїнський референдум з питань, що раніше виносилися на референдум, може бути проведено не раніш як через 5 років, а місцевий референдум - не раніш як через рік від дня проведення попереднього референдуму з цих питань.

Стаття 10. Відповідальність за порушення законодавства про референдум

Прийняття рішень про проведення референдумів з питань, що не відносяться до відання Республіки Крим або до відання органів місцевого і регіонального самоврядування, тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством.

{ Статтю 10 доповнено частиною першою згідно із Законом N 2481-12 від 19.06.92 }

Особи, які перешкоджають шляхом насильства, обману, погроз або іншим шляхом вільному здійсненню громадянином України права брати участь у референдумі, вести до голосування агітацію, а також члени комісій з референдуму, посадові особи, які вчинили підлог документів референдуму, завідомо неправильний підрахунок голосів, порушили таємницю голосування або допустили інші порушення цього Закону, несуть встановлену законодавством України відповідальність.

Стаття 11. Фінансове забезпечення підготовки і проведення референдумів

Підготовка і проведення всеукраїнських референдумів здійснюється за рахунок державного бюджету, республіканських Автономної Республіки Крим і місцевих референдумів - за рахунок відповідних місцевих бюджетів.

Порядок фінансового забезпечення підготовки і проведення всеукраїнських референдумів визначається Кабінетом Міністрів України, республіканських Автономної Республіки Крим і місцевих

референдумів - Верховною Радою Автономної Республіки Крим і відповідними місцевими радами.

{ Стаття 11 в редакції Закону № 2457-VI (№ 2457-17) від 08.07.2010 }

Г л а в а II

ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ

Стаття 12. Призначення референдумів

Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України, місцеві референдуми - відповідними місцевими Радами народних депутатів.

Стаття 13. Призначення референдумів на вимогу громадян України та народних депутатів

Верховна Рада України також призначає всеукраїнський референдум:

1) з питань затвердження або скасування Конституції України, а також з питань дострокового припинення повноважень Верховної Ради України, Президента України - якщо цього вимагають не менш як три мільйони громадян України, які мають право брати участь у референдумі;

2) з питань затвердження або скасування Конституції та інших законодавчих актів України, які відповідно до цього Закону можуть вноситись на всеукраїнський референдум, за винятком питань дострокового припинення повноважень Верховної Ради України та Президента України, - якщо цього вимагає на менш як половина народних депутатів України.

Місцева Рада народних депутатів також призначає місцевий референдум на вимогу депутатів, що становлять не менш як половину від загального складу Ради народних депутатів, або на вимогу, підписану однією десятою частиною громадян України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці і мають право брати участь у референдумі.

Стаття 14. Реалізація права вимоги референдумів народними депутатами

Вимога народних депутатів, які становлять не менш як половину від загальної кількості народних депутатів України або місцевої Ради народних депутатів, про проведення референдуму реалізується шляхом поіменного голосування на пленарному засіданні відповідної Ради народних депутатів або шляхом збирання

підписів народних депутатів. Підписи народних депутатів України засвідчує Секретаріат Верховної Ради України, депутатів місцевих Рад народних депутатів - голова відповідної місцевої Ради народних депутатів.

Стаття 15. Реалізація права вимоги референдумів громадянами України

Право ініціативи у збиранні підписів під вимогою про проведення всеукраїнського референдуму належить громадянам України, які мають право на участь у референдумі, а під вимогою про призначення місцевого референдуму - громадянам України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці і мають право на участь у референдумі.

Збирання підписів організують і здійснюють ініціативні групи референдуму, що утворюються відповідно до цього Закону.

Стаття 16. Утворення ініціативних груп референдумів

Ініціативна група всеукраїнського референдуму утворюється на зборах громадян України, в яких беруть участь не менш як 200 осіб, які мають право на участь у референдумі.

Ініціативна група обласного, міського (міст республіканського

і обласного підпорядкування), районного, районного в місті референдуму утворюється на зборах за участю не менш як 200 громадян України, а міського (міст районного підпорядкування), селищного і сільського референдуму - на зборах за участю не менш як 50 громадян України, які мають право на участь у референдумі і постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Не пізніш як за десять днів до проведення зборів з питання всеукраїнського референдуму їх ініціатори повинні письмово повідомити про час, місце і мету зборів голову районної, міської (міст республіканського та обласного підпорядкування) Ради народних депутатів, на території якої проводитимуться збори, а зборів з питань місцевого референдуму - голову місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонується провести місцевий референдум.

Перед початком зборів проводиться реєстрація учасників зборів, складається їх список із зазначенням прізвищ, імен та по батькові, місця проживання. На зборах обираються їх голова і секретар; подальший порядок денний повинен включати обговорення доцільності проведення референдуму та формулювання питання, що пропонується на нього винести.

У разі схвалення більшістю учасників зборів пропозиції про проведення референдуму та затвердження формулювання питання, що пропонується на нього винести, обирається ініціативна група, якій доручається організація збирання підписів громадян.

Ініціативна група всеукраїнського референдуму складається не менш як з 20 громадян України, які мають право брати участь у референдумі. Ініціативна група місцевого референдуму складається не менш як з 10 громадян України, які мають право брати участь у референдумі і постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Про проведення зборів складається протокол із зазначенням результатів голосування з питань порядку денного.

Документи проведених зборів - список їх учасників, протокол зборів, точне формулювання питання, що пропонується винести на референдум, та список членів ініціативної групи із зазначенням даних документів, що посвідчують їх особи, підписуються головою і секретарем зборів.

Стаття 17. Реєстрація ініціативних груп

Ініціативні групи всеукраїнського референдуму реєструються Центральною комісією з всеукраїнського референдуму за поданням голів районних, міських (міст республіканського та обласного підпорядкування) Рад народних депутатів, на території яких проведено збори громадян, які обрали ініціативну групу.

Ініціативні групи місцевого референдуму реєструються головами місцевих Рад народних депутатів, у межах території яких пропонується провести місцевий референдум.

Для реєстрації ініціативної групи голові відповідної Ради народних депутатів подаються документи зборів громадян, передбачені статтею 16 цього Закону, а також підписане членами ініціативної групи зобов'язання про додержання ними законодавства України про референдум.

У разі відповідності поданих документів вимогам цього Закону голова відповідної місцевої Ради народних депутатів у 10-денний строк подає документи щодо ініціативної групи всеукраїнського

референдуму до Центральної комісії з всеукраїнського референдуму або реєструє ініціативну групу місцевого референдуму, після чого у триденний строк видає ініціативній групі місцевого референдуму свідоцтво про реєстрацію та посвідчення членів ініціативної групи за формами, що встановлюються Президією Верховної Ради України.

У свідоцтві про реєстрацію ініціативної групи місцевого референдуму на основі списків громадян, які брали участь в останньому за часом референдумі, або списків виборців останніх за часом виборів зазначається точна кількість громадян, підписи яких необхідні для підтримки вимоги про проведення місцевого референдуму, та термін збирання підписів.

У разі відповідності поданих документів щодо ініціативної групи всеукраїнського референдуму вимогам цього Закону Центральна комісія з всеукраїнського референдуму у 15-денний строк реєструє ініціативну групу всеукраїнського референдуму, після чого у триденний строк видає ініціативній групі всеукраїнського референдуму свідоцтво про реєстрацію та посвідчення членів ініціативної групи за формами, що встановлюються Президією Верховної Ради України. У свідоцтві про реєстрацію ініціативної групи всеукраїнського референдуму зазначається термін збирання підписів.

Під час реєстрації ініціативних груп всеукраїнського референдуму їм має бути присвоєно порядкові номери, а ініціативних груп місцевого референдуму - і найменування, що відповідають найменуванням відповідних Рад народних депутатів.

Відомості про зареєстровані ініціативні групи всеукраїнського референдуму подаються до Президії Верховної Ради України.

Відомості про реєстрацію ініціативних груп публікуються у пресі.

Загальна кількість створюваних ініціативних груп по кожному референдуму не обмежується.

Плата за реєстрацію ініціативних груп не стягується. Ради народних депутатів, інші державні органи та установи України не несуть витрат, пов'язаних з організацією і діяльністю ініціативних груп.

Відмова у реєстрації ініціативної групи або відсутність рішення про реєстрацію можуть бути оскаржені членами ініціативної групи у районний (міський) народний суд за місцем знаходження Центральної комісії з всеукраїнського референдуму або відповідної Ради народних депутатів.

Стаття 18. Порядок і строки збирання підписів ініціативними групами

Від дня одержання свідоцтва про реєстрацію ініціативна група має право організувати та безперешкодно здійснювати збирання підписів на листах для підписів громадян під вимогою про проведення референдуму (підписних листах).

Загальний термін збирання підписів з питання про проведення всеукраїнського референдуму не повинен перевищувати трьох місяців, а місцевого референдуму - одного місяця від дня одержання свідоцтва про реєстрацію першої з створених по даному референдуму ініціативних груп.

На кожному підписному листі повинно бути найменування, порядковий номер ініціативної групи, порядковий номер підписного

листа та формулювання питання, що пропонується винести на референдум. Форми підписних листів всеукраїнського та місцевих референдумів затверджуються Центральною комісією з всеукраїнського референдуму.

Члени ініціативної групи повинні попередити громадянина України, що його підпис може бути поставлено лише на одному підписному листі під даною вимогою про проведення референдуму.

Громадянин України, який підтримує вимогу про проведення референдуму, ставить свій підпис на підписному листі, зазначаючи при цьому своє прізвище, ім'я та по батькові, дату підписання. Член ініціативної групи зазначає у підписному листі згідно з документами громадянина дату його народження та місце постійного проживання. За відсутності у громадянина документа, що посвідчує особу, підпис громадянина вважається недійсним і не зараховується.

Після заповнення підписного листа в ньому робиться запис про загальну кількість підписів громадян. Правильність відомостей, занесених до підписного листа, засвідчується підписами двох членів ініціативної групи.

Протягом десяти днів від дня останнього за часом підпису громадян на підписному листі і не пізніше зазначеного терміну збирання підписів під даною вимогою про проведення референдуму підписи членів ініціативної групи на підписному листі повинні бути засвідчені посадовою особою, спеціально призначеною для цього головою районної, міської (міст республіканського та обласного підпорядкування) Ради народних депутатів, на території якої проводиться збирання підписів ініціативною групою всеукраїнського референдуму, або головою місцевої Ради народних депутатів, що зареєструвала ініціативну групу місцевого референдуму. При цьому може бути знято копію підписного листа.

Стаття 19. Відповідальність за порушення порядку збирання підписів

Під час збирання підписів голова відповідної місцевої Ради народних депутатів, де засвідчуються підписи членів ініціативної групи, організовує перевірку зазначених у підписних листах відомостей. У разі виявлення порушень порядку збирання підписів та оформлення підписних листів голова районної, міської (міст республіканського і обласного підпорядкування) Ради народних депутатів, на території якої здійснюється діяльність ініціативної групи всеукраїнського референдуму, вносить подання до Центральної комісії з всеукраїнського референдуму.

Центральна комісія з всеукраїнського референдуму після розгляду подання у 10-денний строк може прийняти рішення про припинення діяльності членів ініціативної групи, які допустили порушення, визнання недійсними їх посвідчень, а також підписних листів або підписів окремих громадян, внесених до підписних листів з порушенням передбаченого цим Законом порядку.

Якщо порушення допущено під час збирання підписів для проведення місцевого референдуму, рішення про припинення діяльності членів ініціативної групи, визнання недійсними посвідчень, підписних листів та підписів окремих громадян приймається у 10-денний строк головою тієї місцевої Ради народних депутатів, де зареєстрована ініціативна група місцевого референдуму.

У разі повторного порушення порядку збирання підписів ініціативною групою відповідно Центральною комісією з всеукраїнського референдуму або голова місцевої Ради народних депутатів, де зареєстрована ініціативна група місцевого референдуму, можуть прийняти рішення про припинення діяльності ініціативної групи, визнання недійсними свідоцтва про її

реєстрацію, посвідчень членів групи, підписних листів або підписів окремих громадян, внесених до підписних листів з порушеннями. При цьому документи ініціативної групи всеукраїнського референдуму та зібрані нею підписні листи передаються до Центральної комісії з всеукраїнського референдуму, а ініціативної групи місцевого референдуму - до відповідної місцевої Ради народних депутатів. Підписи громадян на переданих підписних листах, за винятком визнаних недійсними, враховуються при остаточному підрахунку загальної кількості підписів громадян України, які вимагають проведення референдуму.

Стаття 20. Підрахунок підписів громадян України, які вимагають проведення референдуму

Після завершення збирання підписів ініціативна група у триденний строк складає підсумковий протокол, в якому зазначається загальна кількість підписів громадян, зібраних на території відповідної місцевої Ради народних депутатів, дата реєстрації ініціативної групи, дата закінчення збирання підписів.

Підписні листи всеукраїнського референдуму по акту передаються на зберігання голові районної, міської (міст республіканського та обласного підпорядкування) Ради народних депутатів, на території якої проводилось збирання підписів, а підписні листи місцевого референдуму - голові місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонується провести референдум. Підписні листи зберігаються протягом двох місяців після проведення референдуму. В акті зазначається загальна кількість підписних листів та підписів громадян. Акт у трьох примірниках підписується не менш як трьома членами ініціативної групи та головою відповідної Ради народних депутатів або його заступником.

Група всеукраїнського референдуму у тижневий строк після

підписання акту передає підсумковий протокол та акт разом з вимогою про проведення референдуму до Центральної комісії з всеукраїнського референдуму.

Центральна комісія з всеукраїнського референдуму забезпечує реєстрацію документів, надісланих усіма ініціативними групами всеукраїнського референдуму з даного питання; протягом одного місяця від дня надходження відповідних документів проводить вибірку або повну перевірку вірогідності надісланих документів; підбиває загальні підсумки збирання підписів в цілому по Україні, про що складається протокол.

Якщо у підписних листах виявлено два або більше підписів одного громадянина, його підписи не враховуються.

Протокол та документи перевірки у триденний строк передаються Центральною комісією з всеукраїнського референдуму до Президії Верховної Ради України, яка розглядає їх у двотижневий строк від дня надходження.

Президія Верховної Ради України може доручити вибірку або повну перевірку одержаних документів народним депутатам України та відповідним місцевим Радам народних депутатів, після чого виносить питання про проведення всеукраїнського референдуму на розгляд сесії Верховної Ради України.

Голова місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонується провести місцевий референдум, забезпечує реєстрацію документів, надісланих усіма ініціативними групами місцевого референдуму з даного питання; протягом 15 днів від дня надходження відповідних документів організує проведення вибіркової або повної перевірки вірогідності надісланих документів та підбиття підсумків збирання підписів за участю представників усіх ініціативних груп місцевого референдуму з даного питання, про що складається акт. Акт підписується головою місцевої Ради народних депутатів та представниками усіх ініціативних груп, після чого

питання про проведення місцевого референдуму вноситься на розгляд сесії відповідної Ради народних депутатів.

У тому разі, коли у визначений цим Законом строк під вимогою про проведення референдуму не зібрано достатньої кількості підписів громадян України, всеукраїнський або місцевий референдум не проводиться, про що приймається рішення відповідно Президією Верховної Ради України або головою місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонувалося провести референдум.

Стаття 21. Прийняття рішення з питання проведення референдуму

Верховна Рада України, відповідна місцева Рада народних депутатів після одержання належним чином оформленої пропозиції приймають на сесії у місячний строк одне з таких рішень:

- 1) про призначення референдуму;

- 2) про відхилення пропозиції про проведення референдуму у разі наявності серйозних порушень цього Закону, які впливають на підстави для призначення референдуму;

- 3) про прийняття рішення, яке пропонується у вимозі про призначення референдуму, без наступного проведення референдуму.

У разі якщо на всеукраїнський референдум вноситься питання

про дострокове припинення повноважень Президента України, рішення приймається більшістю не менш як дві третини від загальної кількості народних депутатів України.

Стаття 22. Зміст рішення про призначення референдуму

У рішенні про призначення референдуму визначається дата проведення референдуму, зазначається назва проекту закону, рішення, зміст питання, що виноситься на референдум.

Дата проведення всеукраїнського референдуму призначається не раніш як за три і не пізніш як за чотири місяці, а місцевого референдуму - не раніш як за місяць і не пізніш як за два місяці від дня прийняття рішення про проведення референдуму.

Повідомлення про призначення референдуму та зміст проекту закону, рішення, іншого питання, що виноситься на референдум, оголошується відповідно у республіканських та місцевих засобах масової інформації у 10-денний строк після прийняття рішення про його призначення.

Г л а в а III

ПІДГОТОВКА ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ

Стаття 23. Дільниці для голосування

Для проведення голосування і підрахунку голосів під час проведення референдумів територія районів, міст, районів у містах, селищ міського типу і сільрад ділиться на дільниці для голосування.

Дільниці для голосування утворюються також у військових частинах, лікарнях та інших стаціонарних лікувальних закладах, місцях перебування громадян, розташованих у важкодоступних районах, а також на суднах, які перебувають у день проведення референдуму у плаванні. Такі дільниці можуть бути утворені, якщо для цього є необхідні умови, при представництвах України за кордоном.

Дільниці для голосування утворюються районними, міськими, районними у містах, селищними і сільськими Радами народних депутатів або їх головами. У військових частинах дільниці для голосування утворюються відповідними Радами народних депутатів або їх головами за поданням командирів частин або військових з'єднань. На суднах, які перебувають у день проведення референдуму у плаванні, дільниці для голосування утворюються відповідними Радами народних депутатів або їх головами за місцем порту приписки судна. При представництвах України за кордоном такі дільниці утворюються Радами народних депутатів або їх головами за поданням Міністерства закордонних справ України.

Дільниці для голосування утворюються не пізніше як за півтора місяця до всеукраїнського і 20 днів - до місцевого референдуму. У військових частинах, а також у важкодоступних районах, на суднах, які перебувають у день проведення референдуму у плаванні, дільниці для голосування утворюються в той же строк, а у виняткових випадках - не пізніше як за п'ять днів до референдуму.

Дільниці для голосування утворюються з кількістю від 20 до 3000 громадян, які мають право брати участь у референдумі, а в необхідних випадках - з меншою або більшою кількістю громадян.

Відповідна Рада народних депутатів або її голова сповіщає громадян про межі кожної дільниці для голосування з зазначенням місця знаходження дільничної комісії по референдуму і приміщення для голосування.

Стаття 24. Комісії з референдуму

Для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму в Україні утворюються комісії:

Центральна комісія з всеукраїнського референдуму;

комісія Республіки Крим з всеукраїнського референдуму;

обласні, районні, міські, районні у містах, селищні, сільські комісії з референдуму;

дільничні комісії з референдуму.

До утворення Центральної комісії з всеукраїнського

референдуму її функції виконує Центральна виборча комісія по виборах народних депутатів України.

Для підготовки і проведення місцевого референдуму в межах адміністративно-територіальних одиниць, де він проводиться, утворюються комісії:

обласні, районні, міські, районні у містах, селищні, сільські комісії з референдуму;

дільничні комісії з референдуму.

У разі оголошення і проведення одночасно двох або кількох референдумів комісії, утворені в передбаченому цим Законом порядку, є спільними для всіх одночасно оголошуваних референдумів.

Комісії з референдуму можуть бути утворені на основі існуючих виборчих комісій.

У разі, якщо референдум проводиться одночасно з виборами народних депутатів або Президента України, може бути утворено спільні комісії з референдуму та виборів.

Стаття 25. Утворення Центральної комісії з всеукраїнського референдуму

Центральна комісія з всеукраїнського референдуму утворюється Верховною Радою України за поданням Верховної Ради Республіки Крим або її Президії, обласних, Київської і Севастопольської міських Рад народних депутатів або їх голів з урахуванням пропозицій органів політичних партій, масових рухів, громадських організацій, трудових колективів або їх рад, колективів професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборів громадян за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах, а також за поданням республіканських органів політичних партій, масових рухів, громадських організацій та ініціативних груп всеукраїнського референдуму не пізніше як за півтора місяця до референдуму у складі голови, заступників голови, секретаря і 27 членів комісії.

Стаття 26. Повноваження Центральної комісії з всеукраїнського референдуму

Центральна комісія з всеукраїнського референдуму:

- 1) реєструє ініціативні групи всеукраїнського референдуму;
- 2) організує підготовку і проведення всеукраїнського референдуму;
- 3) здійснює на всій території України контроль за виконанням цього Закону і забезпечує його однакове застосування; дає роз'яснення про порядок застосування Закону, входить в разі необхідності до Верховної Ради України з поданням про його тлумачення;

- 4) спрямовує діяльність комісії Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, обласних, районних, міських, районних у містах, селищних і сільських комісій з референдуму; визначає порядок внесення змін до складу цих комісій;

- 5) розподіляє кошти по комісіях з референдуму; контролює забезпечення комісій з референдуму приміщеннями, транспортом, зв'язком, розглядає інші питання матеріально-технічного забезпечення референдуму;

- 6) встановлює форми списків громадян, які мають право брати участь у референдумі, протоколів засідань комісій з референдуму, інших документів проведення референдуму, зразки скриньок для голосування і печаток комісій з референдуму, порядок зберігання документів проведення референдуму;

- 7) заслуховує повідомлення державних і громадських органів України у питаннях, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдуму;

- 8) утворює лічильні групи для підбиття підсумків референдуму, підбиває підсумки референдуму в цілому по республіці, публікує в пресі повідомлення про підсумки референдуму;

- 9) розглядає заяви і скарги на рішення і дії комісій з референдуму і приймає остаточні рішення з цих питань;

- 10) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Стаття 27. Утворення комісії Республіки Крим з

всеукраїнського референдуму, обласних, міських, районних у містах, селищних, сільських комісій з референдуму

Комісія Республіки Крим з всеукраїнського референдуму утворюється Верховною Радою Республіки Крим або її Президією не пізніш як за півтора місяця до всеукраїнського референдуму у складі 9-19 членів комісії.

Обласна, районна, міська, районна в місті, селищна, сільська комісія з референдуму утворюється відповідно Радою народних депутатів або її головою не пізніш як за півтора місяця до всеукраїнського і 25 днів - до місцевого референдуму у складі 9-19 членів комісії.

Представники до складу комісій з референдуму висувуються кримськими республіканськими, обласними, районними, міськими, районними в містах органами політичних партій, масових рухів, громадських організацій або їх виконавчими органами, первинними організаціями політичних партій, масових рухів, трудовими колективами або їх радами, колективами професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборами громадян за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах.

Голова, заступники голови і секретар комісії з референдуму обираються на першому засіданні відповідної комісії.

Стаття 28. Повноваження комісії Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, обласної, районної, міської, районної в місті, селищної, сільської комісії з референдуму

Комісія Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, обласна, районна, міська, районна в місті, селищна, сільська комісія з референдуму:

- 1) організує підготовку і проведення всеукраїнського або відповідно місцевого референдуму, здійснює на території Республіки Крим, області, району, міста, району в місті, селища, сільради контроль за виконанням цього Закону і забезпечує його однакове застосування;
- 2) спрямовує діяльність нижчестоящих комісій з референдуму;
- 3) розподіляє кошти по комісіях з референдуму; контролює забезпечення їх приміщеннями, транспортом, зв'язком і розглядає інші питання матеріально-технічного забезпечення референдуму;
- 4) заслуховує повідомлення дільничних комісій з референдуму, керівників місцевих органів державного управління, підприємств, установ і організацій у питаннях, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдуму;
- 5) здійснює нагляд за своєчасним поданням дільничними комісіями з референдуму для загального ознайомлення списків громадян, які мають право брати участь у референдумі;
- 6) забезпечує виготовлення бюлетенів для голосування і постачання їх дільничним комісіям з референдуму;
- 7) утворює лічильні групи для підбиття підсумків референдуму, підбиває підсумки референдуму на території Республіки Крим,

відповідної Ради народних депутатів;

8) встановлює результати місцевого референдуму, що проводиться в межах адміністративно-територіальної одиниці, де діє відповідна комісія з референдуму;

9) розглядає заяви і скарги на рішення і дії дільничних комісій з референдуму і приймає з цих питань остаточні рішення;

10) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Стаття 29. Утворення дільничних комісій з референдуму

Дільнична комісія з референдуму утворюється у складі 5-19 членів районними, міськими, районними в містах, селищними і сільськими Радами народних депутатів або їх головами не пізніше як за 40 днів до всеукраїнського і 15 днів - до місцевого референдуму. У необхідних випадках за рішенням відповідної Ради народних депутатів або її голови кількісний склад дільничної комісії з референдуму може бути збільшено або зменшено.

Представники до складу дільничної комісії з референдуму висувуються районними, міськими, районними в містах органами політичних партій, масових рухів, громадських організацій або їх виконавчими органами, трудовими колективами або їх радами, колективами професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, громадськими селищними, сільськими, вуличними, квартальними, дільничними, домовими комітетами, зборами громадян за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах.

В трудових колективах, колективах професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів чисельністю понад 200 чоловік висування представників до складу дільничної комісії з референдуму може проводитись на зборах колективів цехів, відділів, дільниць, бригад та інших підрозділів, якщо в цих підрозділах нараховується не менш як 20 чоловік.

Голова, заступники голови і секретар дільничної комісії з референдуму обираються на її першому засіданні.

Стаття 30. Повноваження дільничної комісії з референдуму

Дільнична комісія з референдуму:

- 1) вивішує в приміщенні дільниці текст проекту закону, рішення, що виноситься на референдум, надає громадянам можливість ознайомлення з ним під час підготовки до проведення референдуму і в день голосування;
- 2) складає список громадян, які мають право брати участь у референдумі, по дільниці;
- 3) проводить ознайомлення громадян із списком, приймає і розглядає заяви про неправильності в списку і вирішує питання про внесення до нього відповідних змін;

- 4) приймає від громадян, які змінили місце свого перебування в період між поданням списків для загального ознайомлення і днем референдуму, бюлетені у закритих конвертах і забезпечує таємницю волевиявлення громадян;
- 5) сповіщає громадян про день проведення референдуму і місце голосування;
- 6) забезпечує підготовку приміщення для голосування і скриньок для голосування;
- 7) організує голосування в день проведення референдуму на дільниці;
- 8) утворює лічильну групу для підрахунку голосів, провадить підрахунок голосів, поданих на дільниці для голосування;
- 9) розглядає заяви і скарги з питань підготовки референдуму та організації голосування і приймає по них рішення;
- 10) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону.

Стаття 31. Організація роботи комісій з референдуму

Засідання комісії з референдуму є правомочними, якщо в них бере участь не менш як дві третини складу комісії. Рішення комісії

приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів від загального складу комісії. Члени комісії, не згодні з її рішенням, мають право висловити окрему думку, яка в письмовій формі додається до протоколу засідання з референдуму.

Рішення комісії з референдуму, прийняті в межах її повноважень, є обов'язковими для виконання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами і організаціями.

Рішення і дії комісії з референдуму можуть бути оскаржені у вищестоящу комісію з референдуму, а у випадках, передбачених цим Законом, також в суд.

Особа, яка входить до складу комісії з референдуму, за її рішенням може звільнитися в період підготовки і проведення референдуму від виконання виробничих або службових обов'язків із збереженням середньої заробітної плати за рахунок коштів, що виділяються на проведення референдуму.

Стаття 32. Сприяння комісіям з референдуму у здійсненні їх повноважень

Державні і громадські органи, підприємства, установи, організації, службові особи зобов'язані сприяти комісіям з референдуму у здійсненні ними своїх повноважень, надавати необхідні для їх роботи відомості і матеріали.

Комісія з референдуму має право звертатися в питаннях, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдуму, у державні і громадські органи, до підприємств, установ, організацій, службових

осіб, які зобов'язані розглянути поставлене питання і дати комісії з референдуму відповідь не пізніш як у триденний строк.

Стаття 33. Список громадян, які мають право брати участь у референдумі

Голови міських, районних у містах, селищних і сільських Рад народних депутатів забезпечують організацію обліку громадян, які мають право брати участь у референдумі, та складання відповідних списків і передають списки дільничним комісіям з референдуму.

Список громадян, які мають право брати участь у референдумі, складається по кожній ділянці для голосування і підписується головою і секретарем дільничної комісії з референдуму. Для участі в роботі по складанню списку дільнична комісія може залучати представників громадськості.

Списки військовослужбовців, які перебувають у військових частинах і мають право брати участь у референдумі, а також членів сімей військовослужбовців та інших громадян, якщо вони проживають у районах розташування військових частин, складаються на основі даних, що подаються командирами військових частин. Військовослужбовці, які проживають поза військовими частинами, включаються в списки за місцем проживання на загальних підставах.

Списки громадян по ділянках для голосування, утворених в лікарнях та інших стаціонарних лікувальних закладах, а також на суднах, які перебувають в день референдуму у плаванні, при представництвах України за кордоном, складаються на основі даних, що подаються керівниками зазначених установ і капітанами суден.

У список громадян, які мають право брати участь у референдумі, включаються всі громадяни України, які досягли до дня або в день референдуму 18 років і проживають на момент складання списку на території даної ділянки для голосування.

Громадянин може бути включений у список громадян, які мають право брати участь у референдумі, лише на одній ділянці для голосування.

Громадяни, які проживають на території даної ділянки для голосування і з якихось причин пропущені в списку, включаються до нього за рішенням діляничної комісії з референдуму.

Стаття 34. Ознайомлення громадян із списками і право на оскарження неправильностей в списку громадян, які мають право брати участь у референдумі

Списки громадян подаються для загального ознайомлення за десять днів до референдуму. На ділянцях для голосування, утворених в лікарнях та інших стаціонарних лікувальних закладах, а також у виняткових випадках у військових частинах, на суднах, які перебувають в день референдуму у плаванні, списки громадян подаються за два дні до референдуму.

Громадянам забезпечується можливість ознайомитися із списком і перевірити правильність його складення в приміщенні діляничної комісії з референдуму.

Кожному громадянину надається право оскаржити невключення, неправильне включення в список або виключення із списку, а також допущені в ньому неточності в зазначенні даних про нього. Заява про неправильності в списку розглядається дільничною комісією з референдуму, яка зобов'язана не пізніш як у дводенний строк, а напередодні і в день референдуму - негайно розглянути заяву, внести необхідні виправлення в список або видати заявнику копію мотивованого рішення про відхилення його заяви. Це рішення може бути оскаржено до районного (міського) народного суду, який зобов'язаний розглянути скаргу в триденний строк. Виправлення в списку відповідно до рішення районного (міського) народного суду провадиться негайно дільничною комісією з референдуму.

Стаття 35. Забезпечення права громадян на участь у референдумі при зміні місця свого перебування

При зміні громадянином місця свого перебування в період між поданням списків для загального ознайомлення і днем референдуму дільнична комісія з референдуму на прохання громадянина і після пред'явлення паспорта або іншого документа, який посвідчує його особу, видає бюлетень для голосування. В одержанні бюлетеня для голосування громадянин розписується у списку осіб, які можуть брати участь у референдумі. Заповнений бюлетень у закритому конверті опускається громадянином в опломбовану або опечатану скриньку і зберігається дільничною комісією з референдуму до дня референдуму.

Стаття 36. Бюлетень для голосування

У бюлетені для голосування міститься назва проекту (проектів) закону, рішення, що виноситься на референдум, і пропонується громадянину відповісти "так" або "ні" на питання про прийняття або відхилення цього проекту (проектів).

У разі винесення на референдум двох або кількох питань для кожного з цих питань встановлюється окремий бюлетень.

У разі проведення одночасно двох або кількох референдумів бюлетені для голосування, які використовуються під час кожного з них, повинні відрізнятися за кольором.

Зміст і форма бюлетенів для голосування при проведенні всеукраїнського або місцевого референдуму встановлюються відповідно Верховною Радою України та обласними, районними, міськими, районними у містах, селищними і сільськими Радами народних депутатів. Зміст бюлетеня не може суперечити суті формулювання питання, визначеного у вимозі народних депутатів або громадян України про проведення референдуму.

Бюлетені для голосування друкуються українською мовою, а в разі необхідності й іншими мовами, якими користуються громадяни ділянки для голосування, що мають право брати участь у референдумі.

Бюлетені для голосування вручаються дільничним комісіям з референдуму не пізніше як за п'ятнадцять днів до всеукраїнського референдуму і не пізніше як за десять днів до місцевого референдуму.

ПОРЯДОК ГОЛОСУВАННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУМКІВ РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 37. Час і місце голосування

Під час референдуму голосування проводиться в день референдуму з 7 до 20 години. Про час і місце голосування дільнична комісія з референдуму сповіщає громадян не пізніше як за десять днів до референдуму.

На дільницях, утворених у військових частинах, у важкодоступних районах, на суднах, які перебувають в день референдуму у плаванні, дільнична комісія може оголосити голосування закінченим раніше 20 години, якщо проголосували усі громадяни, включені в список.

Стаття 38. Організація голосування

Голосування проводиться в спеціально відведених приміщеннях, у яких повинні бути обладнані в достатній кількості кабінки або кімнати для таємного голосування, визначені місця видачі бюлетенів і встановлені скриньки для голосування. Скриньки для голосування встановлюються таким чином, щоб громадяни, підходячи до них, обов'язково проходили через кабінки або кімнати для таємного голосування.

Відповідальність за організацію голосування, забезпечення таємниці волевиявлення громадян, обладнання приміщень і підтримання в них необхідного порядку несе дільнична комісія з референдуму.

В день референдуму перед початком голосування скриньки для голосування перевіряє, пломбує або опечатує голова дільничної комісії з референдуму в присутності членів комісії.

Кожний громадянин голосує особисто; голосування за інших осіб не допускається. Бюлетені для голосування видаються дільничною комісією з референдуму на підставі списку громадян після пред'явлення громадянином паспорта або іншого документа, який посвідчує його особу. При одержанні бюлетеня для голосування у списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, громадянин ставить підпис.

У випадках, коли окремі громадяни за станом здоров'я або з інших причин не можуть прибути в приміщення для голосування, дільнична комісія з референдуму на їх прохання доручає окремим членам комісії організувати голосування в місці перебування цих громадян.

Стаття 39. Проведення голосування

Бюлетені для голосування заповнюються голосуючим у кабіні або кімнаті для таємного голосування. Під час заповнення бюлетенів забороняється присутність будь-кого, крім голосуючого. Громадянин, який не має можливості самостійно заповнити бюлетені, має право запросити в кабінку або кімнату для таємного голосування іншу

особу за своїм розсудом, крім члена комісії з референдуму.

Громадянин під час заповнення бюлетеня викреслює в ньому одне з двох слів: "так" або "ні".

У разі проведення одночасно двох чи кількох референдумів або винесення на референдум двох чи кількох питань громадянин одержує і заповнює бюлетені окремо по кожному з референдумів та питань.

Заповнені бюлетені голосуючий опускає у скриньку для голосування.

Стаття 40. Підрахунок голосів на дільниці для голосування

Підрахунок голосів на дільниці для голосування проводиться дільничною комісією з референдуму.

Скриньки, а також закриті конверти, передані дільничній комісії голосуючими, які змінили місце свого перебування, розкриваються дільничною комісією з референдуму після оголошення головою комісії про закінчення голосування. Розкриття скриньок і конвертів до закінчення голосування забороняється. Перед розкриттям скриньок і конвертів усі невикористані бюлетені для голосування підраховуються і погашаються дільничною комісією з референдуму.

Дільнична комісія з референдуму за списком громадян, які мають право брати участь у референдумі, встановлює загальну

кількість громадян на дільниці, а також кількість громадян, які одержали бюлетені і передали закриті конверти. На підставі бюлетенів, що були у скриньках і конвертах, комісія встановлює: загальну кількість громадян, які взяли участь у голосуванні; кількість громадян, які голосували за схвалення поставленого на референдум проекту закону, рішення, і кількість громадян, які голосували проти його схвалення; кількість бюлетенів, визнаних недійсними.

Визнаються недійсними бюлетені для голосування невстановленого зразка, а також бюлетені, які не містять точно висловленого рішення громадян. Якщо виникають сумніви у дійсності бюлетеня, питання вирішується дільничною комісією з референдуму шляхом голосування.

Результати підрахунку голосів розглядаються на засіданні дільничної комісії з референдуму і заносяться до протоколу. У разі проведення одночасно двох або кількох референдумів протокол по кожному з них складається окремо. Протокол підписується головою, заступником голови, секретарем і членами комісії і негайно надсилається у відповідну районну, міську, районну в місті, селищну, сільську комісію з референдуму.

Стаття 41. Встановлення результатів референдуму

На підставі протоколів дільничних комісій з референдуму міська (міст без районного поділу), районна в місті, селищна, сільська комісія з референдуму визначає: загальну кількість громадян, які мають право брати участь у референдумі, кількість громадян, які одержали бюлетені; кількість громадян, які взяли участь у голосуванні; кількість громадян, які голосували за схвалення поставленого на референдум проекту закону, рішення, і кількість громадян, які голосували проти його схвалення; кількість бюлетенів, визнаних недійсними.

Результати підрахунку голосів розглядаються на засіданні відповідної комісії і заносяться до протоколу, який надсилається до вищестоящої комісії з референдуму. На підставі поданих протоколів комісія Республіки Крим з всеукраїнського референдуму, обласна, районна, міська (міст з районним поділом) комісія з референдуму провадить підрахунок голосів у межах адміністративно-територіальної одиниці, результати якого заносяться до протоколу, що надсилається до вищестоящої комісії з референдуму.

Результати всеукраїнського референдуму встановлюються і заносяться до протоколу на засіданні Центральної комісії з всеукраїнського референдуму на підставі протоколів обласних комісій з референдуму.

Під час проведення місцевого референдуму в межах території області, району, міста, району в місті, селища, сільради результати референдуму встановлюються і заносяться до протоколу на засіданні відповідної комісії з референдуму.

Протокол з результатами підрахунку голосів або результатами референдуму підписується головою, заступниками голови, секретарем і членами відповідної комісії з референдуму.

Відповідна комісія з референдуму може визнати результати референдуму недійсними через допущені в ході голосування або під час підрахунку голосів порушення цього Закону.

Проект закону, рішення вважається ухваленим громадянами, якщо за нього було подано більшість голосів громадян від числа тих, хто взяв участь у референдумі.

Референдум визнається таким, що не відбувся, якщо в ньому взяло участь менше половини громадян, внесених у списки для голосування, а референдум з питань дострокового припинення повноважень Верховної Ради України та Президента України визнається таким, що не відбувся, якщо у ньому взяло участь менше двох третин від загальної кількості громадян, внесених у списки для голосування.

Повідомлення про результати референдуму публікуються відповідною комісією не пізніш як на десятий день після референдуму. У повідомленні вказується: загальна кількість громадян, які мають право брати участь у референдумі; кількість громадян, які взяли участь у голосуванні; кількість громадян, які голосували за схвалення винесеного на референдум проекту закону, рішення, і кількість громадян, які голосували проти його схвалення; кількість недійсних бюлетенів.

Стаття 42. Гласність при визначенні результатів референдумів

На засіданнях комісій з референдуму при підрахунку голосів і визначенні результатів голосування мають право бути присутніми представники трудових колективів, громадських організацій, політичних партій, масових рухів, колективів професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборів громадян за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах, органів державної влади. Повноваження зазначених представників засвідчуються письмовим дорученням або посвідченням.

Про намір представників бути присутніми в день проведення референдуму у приміщеннях для голосування або на засіданнях комісій з референдуму повинно бути повідомлено відповідним комісіям не пізніш як за два дні до голосування. Втручання

зазначених представників у роботу комісій з референдуму не допускається. Представникам може бути відмовлено у присутності на засіданнях комісій з референдуму лише у випадках, коли у них немає відповідних письмових доручень або посвідчень.

Представники можуть бути присутніми у приміщеннях для голосування або на засіданнях дільничних комісій, утворених у військових частинах, за винятком випадків, коли їх діяльність проводиться на таємних військових об'єктах. Перелік таких дільниць та комісій визначається Центральною комісією з всеукраїнського референдуму спільно з командуванням відповідних військових округів.

Представникам засобів масової інформації гарантується безперешкодний доступ на всі збори і засідання, пов'язані з проведенням референдумів. Комісії з референдуму, державні органи надають їм інформацію, пов'язану з проведенням референдуму.

Стаття 43. Повторні референдуми

Якщо під час проведення всеукраїнського або місцевого референдуму було допущено грубі порушення цього Закону, Верховна Рада України у місячний строк, а відповідна місцева Рада народних депутатів - у 15-денний строк можуть призначити повторний всеукраїнський або місцевий референдум на всій території республіки, відповідної адміністративно-територіальної одиниці або її частини. У такому випадку може бути прийнято рішення про утворення комісій з референдуму в новому складі.

ОПУБЛІКУВАННЯ, ВВЕДЕННЯ У ДІЮ, ЗМІНА АБО СКАСУВАННЯ
ЗАКОНІВ, ІНШИХ РІШЕНЬ, ПРИЙНЯТИХ РЕФЕРЕНДУМОМ

Стаття 44. Опублікування і введення в дію законів, рішень, прийнятих референдумом

Закони, інші рішення, прийняті референдумом, обнародуються у встановленому законодавством України порядку опублікування правових актів Верховної Ради України та місцевих Рад народних депутатів і вводяться в дію з моменту їх опублікування, якщо у самому законі, рішенні не визначено інший строк.

Датою прийняття закону, рішення вважається день проведення референдуму.

Стаття 45. Зміна або скасування законів, рішень, прийнятих референдумом

Зміна або скасування законів, інших рішень, прийнятих референдумом, проводиться також референдумом.

Зміну або скасування законів, інших рішень, прийнятих референдумом, може здійснити також відповідно Верховна Рада

України, Верховна Рада Республіки Крим, місцева Рада народних депутатів більшістю не менш як дві третини від загальної кількості народних депутатів з обов'язковим затвердженням на референдумі, який повинен бути проведений протягом шести місяців після внесення зміни або скасування.

Г л а в а VI

ДОРАДЧЕ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття 46. Дорадче опитування громадян України (консультативний референдум)

З метою виявлення волі громадян при вирішенні важливих питань загальнодержавного та місцевого значення у передбаченому цим Законом порядку можуть проводитись всеукраїнські та місцеві дорадчі опитування громадян України (консультативні референдуми). Результати дорадчого опитування розглядаються і враховуються при прийнятті рішень відповідними державними органами.

Якщо проекти законів, інших рішень Верховної Ради України або рішень місцевої Ради народних депутатів не відповідають результатам всеукраїнського або відповідного місцевого дорадчого опитування, такі закони, рішення можуть бути прийняті лише більшістю не менш як дві третини від загальної кількості народних депутатів України або депутатів відповідної місцевої Ради народних депутатів.

Положення частин першої, третьої та четвертої статті 1, статей 3, 4, 9, 44, 45 цього Закону не застосовуються до дорадчого опитування громадян України (консультативного референдуму).

Стаття 47. Опитування громадської думки

Опитування громадської думки, що проводяться в іншому порядку, ніж передбачено цим Законом, або з питань, які відповідно до Закону не можуть виноситися на всеукраїнський та місцевий референдуми, не мають статусу дорадчого опитування громадян України (консультативного референдуму) і правових наслідків, що з цього випливають.

Голова Верховної Ради України

Л.КРАВЧУК

м. Київ, 3 липня 1991 року
N 1286-XII